

ТЕОРЕТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИБОРУ МОДЕЛЕЙ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН СВІТУ

УДК 351:001.76

Пономаренко Є. В.
Анненкова О. В.

Розглянуто сценарії інноваційного розвитку в країнах світу та прогнозні результати їх використання. Узагальнено моделі розвитку країн Центрально-Східної Європи, для яких найбільш поширеними є наздоганяюча модель та модель інтеграційної взаємодії. Виявлено, що ці моделі спрямовано на завоювання нових ринків збуту. Розглянуто моделі розвитку країн ближнього зарубіжжя. Обґрунтовано підхід до вибору моделей інноваційного розвитку України. Запропоновано моделі залежно від видів ринку збуту.

Ключові слова: моделі, інноваційний розвиток, країни.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ВЫБОРУ МОДЕЛЕЙ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ СТРАН МИРА

УДК 351:001.76

Пономаренко Е. В.
Анненкова Е. В.

Рассмотрены сценарии инновационного развития в странах мира и прогнозные результаты их использования. Обобщены модели развития стран Центрально-Восточной Европы, для которых наиболее распространенными являются догоняющая модель и модель интеграционного взаимодействия. Выявлено, что эти модели направлены на завоевание новых рынков сбыта. Рассмотрены модели развития стран ближнего зарубежья. Обоснован подход к выбору моделей инновационного развития Украины. Предложены модели в зависимости от рынков сбыта.

Ключевые слова: модели, инновационное развитие, страны.

THEORETICAL APPROACH TO THE SELECTION OF INNOVATIVE DEVELOPMENT MODELS OF THE WORLD

UDC 351:001.76

Ponomarenko Ye. V.
Annenkova Ye. V.

Annotation. The scenarios of innovative development in the countries of the world and prognosis results of their use are considered in the article. The models of development of countries of Central and Eastern Europe are generalized. Most widespread for these countries is a going after model and model of integration co-

operation. It is exposed, that these models are directed at the conquest of new markets of sale. The models of development of countries of the near abroad are considered. Approach to the choice of innovative development models of Ukraine is grounded. Models are offered depending on the markets of sale.

Key words: models, innovative development, country.

Інтеграція в світову економічну систему надає можливості використання важливих інструментів економічної політики. Кожна із країн Центрально-Східної Європи (ЦСЄ), що вступила або вступає до ЄС, посилює свої економічні позиції в світовій економічній системі. Вступ у ЄС надає цим країнам:

досягнення рівня розвинених країн;
розширення доступу до кредитних ресурсів;
можливості для збільшення прямих іноземних інвестицій.

Проблемам інноваційного розвитку на макро- та мезорівнях приділяють значну увагу зарубіжні та вітчизняні вчені та дослідники: Г. Власкін [1], Б. Мільнер [2], А. Гальчинський, В. Геєць [3], В. Онікієнко [4], Л. Федулова [5]. Найбільш повно питання інноваційного розвитку країн колишнього соціалістичного табору розглядаються Г. Власкіним. Однак підхід до вибору моделей інноваційного розвитку країн світу на основі узагальнення світового досвіду недостатньо досліджений.

Метою статті є обґрунтування доцільності вибору моделей інноваційного розвитку країн світу з урахуванням стану та особливостей розвитку національних економік.

У табл. 1 наведено сценарії інноваційного розвитку в країнах світу [6].

Таблиця 1

Сценарії інноваційного розвитку в країнах світу

Сценарії	Цілі	Прогнозні результати використання
Інерційний сценарій	Орієнтація на збереження та поглиблення технологічного та економічного розвитку в країнах, що розвиваються	Збереження тенденції орієнтації на переважно ринкові механізми розвитку економіки при мінімальній участі держави в підтримці інновацій, повільному відновленні застарілих основних фондів і зростаючій залежності від світового ринку, імпорту товарів, технологій
Сценарії інноваційного прориву	Орієнтація на реалізацію, при активній участі держави,	Забезпечення інноваційного відновлення основних фондів і продукції,

стратегічного курсу на поширення сучасного п'ятого та пріоритетне освоєння окремих напрямків перспективного шостого технологічних укладів	високі темпи економічного зростання та соціального розвитку; підвищення конкурентоспроможності економіки та вітчизняних товарів на внутрішньому та зовнішньому ринках
---	---

Як видно з табл. 1, основною метою є: для інерційного сценарію – орієнтація на технологічний та економічний розвиток у країнах, що розвиваються; для сценарію інноваційного прориву – підвищення конкурентоспроможності економіки та вітчизняних товарів на внутрішньому та зовнішньому ринках.

При інерційному сценарії глобального інноваційно-технологічного розвитку загрози виснаження природних ресурсів й екологічної катастрофи будуть наростати. У прогнозі екологічного розвитку планети до 2032 р., розробленому ЮНЕП, розглянуті сценарії "пріоритет – ринок" і "пріоритет – безпека" (для розвинених країн) [6].

Сценарій інноваційного прориву орієнтований на екологізацію технологічного прогресу в планетарних масштабах. Відповідно до опублікованого Всесвітнім банком екологічного прогнозу, внаслідок широкої заміни викопного палива поновлюваними джерелами енергії до 2020 р. рівень викидів двоокису вуглецю у світі стабілізується, а з 2050 р. почне знижуватися; до 2100 р. він виявиться приблизно на чверть нижче рівня 1990 р. і майже наполовину рівня 2020 р. [6].

У сфері інноваційної політики країн ЦСЄ (Угорщина, Польща, Словенія, Словаччина, Чехія) були прийняті документи, метою яких є:

орієнтація цих країн на науково-технічний та інноваційний розвиток;
висвітлення основних напрямів інноваційних стратегій і програм інноваційного розвитку.

Оцінити перспективи розвитку країн ЦСЄ можливо на основі дослідження моделей розвитку цих країн (табл. 2).

Таблиця 2

Моделі інноваційного розвитку країн ЦСЄ [1]

Моделі	Характеристика моделей
--------	------------------------

1	2
1. Модель розвитку країн, що розвиваються повільніше, ніж у ЄС	Середньорічний темп приросту ВВП у цих країнах у довгостроковій перспективі не перевищить 2 %. Різниця між їхнім валовим продуктом на душу населення порівняно з іншими економіками країн, що доганяють, з роками буде зростати. У країнах, віднесених до цієї групи, можливе деяке невелике зростання
2. Модель розвитку країн, де рівень зростання економічних показників буде збільшуватися або однаковими з ЄС темпами, або незначно перевищуючи їх	Середньорічні темпи близько 3 % із імовірними коливаннями 2 – 4 %. Країни цієї групи також не наздоженуть більш розвинені європейські країни, навпаки, абсолютна дистанція розриву між ними буде навіть збільшуватися. Різниця між першою й другою групами постсоціалістичних країн також буде зростати
3. Модель розвитку країн, що доганяють рівень економічних показників протягом тривалого часу	Середньорічні темпи приросту ВВП складуть близько 2,5 %. Це означає, що постсоціалістичні країни, віднесені до даної групи, будуть розвиватися протягом наступних десятиліть із середньорічними темпами зростання близько 5 % із імовірними коливаннями 4 – 6 %
4. Модель розвитку країн, що швидко доганяють розвинуті країни	При особливо сприятливому збігу зовнішніх обставин та оптимальній економічній політиці окремі постсоціалістичні країни могли б досягти трикратного довгострокового зростання валового продукту порівняно з ЄС, при темпах близько 7,5 % і імовірних коливаннях 6 – 9 %. Це дозволить цим країнам швидше наблизитися до середніх показників по ЄС та відірватися від відсталих постсоціалістичних країн

Закінчення табл. 2

1	2
5. Наздоганяюча модель	Модель спрямована на скорочення відставання від стандартів постіндустріального розвитку від країн-лідерів. Цьому буде сприяти експортна орієнтація економіки, залучення іноземного капіталу, освоєння виробництва конкурентних продуктів з високою доданою вартістю. Завдяки цьому країни ЦСЄ зможуть забезпечити стійкий розвиток національних економік, соціальну стабільність і високий ступінь безпеки
6. Модель інтеграційної взаємодії	Модель спрямована на підвищення технологічного рівня виробництва, зайнятості населення

Найбільш поширеними для країн ЦСЄ є

моделі наздоганяючої та інтеграційної взаємодії.

Наздоганяюча модель полягає в прискореному зростанні економічного розвитку, модернізації індустріального сектору економіки. Основними перевагами наздоганяючої моделі є:

- можливість завоювання нових ринків збуту;
- широке відкриття ринку країн ЦСЄ для імпорту західних технологій;
- створення нових робочих місць;
- інноваційний розвиток.

У цих країнах спостерігається тенденція до деіндустріалізації економіки (це стосується важкої промисловості). У цілому більше 70 % усього обсягу капіталовкладень, що направляють на реструктуризацію економіки країн ЦСЄ, виходить із ЄС. В Чехії на основі іноземних інвестицій створено 120 підприємств зі складання автомобілів і виробництва комплектуючих. Близько 70 % угорського експорту машин та устаткування пов'язано з виробництвом двигунів внутрішнього згорання та складанням автомобілів, які поставляються в країни ЄС, Латинської Америки та Китаю. Німецька компанія Opel інвестувала близько 1 млрд німецьких марок у будівництво заводу у Польщі, що уже протягом 3 років щорічно випускає по 70 тис. автомобілів. Найбільш стратегічний інвестор Польщі – італійський концерн Fiat. Зростає інтерес великих іноземних компаній до участі в модернізації та реструктуризації нафтохімічної промисловості країн ЦСЄ. Позитивним прикладом залучення інвестицій може служити придбання шинного заводу в Чехії великою німецькою компанією Continental. Перевагами стратегічного інвестування є те, що: виробництво шин виросло в 6 – 7 разів; якість продукції стала відповідати світовим стандартам; процеси модернізації спостерігаються в таких галузях, як: фармацевтична, тютюнова, а також в оборонній промисловості (у Польщі). Однак інвесторів не цікавлять галузі, в яких не може бути отриманий необхідний прибуток. Так, у Польщі велика частка таких виробництв, як: вуглевидобуток, чорна та кольорова металургія, транспортне машинобудування та ін. В умовах відсутності власних коштів та іноземних інвестицій повільно реформується польська енергетика [1].

Країни ЦСЄ реально не впливають на політику формування нових виробничих структур. Транснаціональні корпорації інвестують об'єкти без урахування законодавчих документів щодо національної промислової або інноваційної політики. Довгострокові перспективи інноваційного розвитку країн ЦСЄ можна прогнозувати за такими критеріями:

- завоювання нових ринків збуту;
- ефективне використання можливостей спеціалізації;
- здійснення інвестування в країнах ЦСЄ іноземними компаніями;
- досягнення високого рівня показників ефективності, якості продукції й оплати праці на

підприємствах з іноземними інвестиціями;
ефективне використання національної технологічної системи.

Модель інтеграційної взаємодії є однією з моделей, що дозволяють країнам ЦСЄ підвищити технологічний рівень виробництва та ступінь зайнятості населення.

Сутність моделі інтеграційної взаємодії полягає у прискореному розвитку країн ЦСЄ на основі побудови інноваційної економіки в цих країнах за рахунок оптимального поєднання наздоганяючого розвитку з можливостями постіндустріальної західноєвропейської модернізації.

Для інноваційного розвитку країн ЦСЄ ця модель є найбільш ефективною. При використанні цієї моделі можлива концентрація зусиль у певних ключових високих технологіях з метою розвитку нового наукомісткого виробництва при одночасному продовженні розвитку. Використання зазначеної моделі країнам ЦСЄ дозволяє досягти середнього технологічного рівня західноєвропейського ринку. Однак на ринку високотехнологічної продукції як і раніше будуть конкурувати між собою промислово розвинені країни.

Зазначена модель має і певні недоліки, до яких відносяться: обмежена можливість країн ЦСЄ самостійно розробляти стратегію технологічного розвитку; усунення розриву між країнами ЦСЄ та розвинутими країнами не є реальним; технологічна залежність від розвинутих країн, які вони намагаються наздогнати; низькі витрати виробництва; недостатнє стимулювання розвитку власного наукового потенціалу.

Ефективне використання інноваційного потенціалу повинно здійснюватися у рамках політики державної підтримки інноваційної діяльності. Інноваційна діяльність і її розвиток у країнах СНД регламентуються системою правових актів.

Основними недоліками інноваційного розвитку економіки в країнах СНД є:

копіювання досвіду промислово розвинених країн без обліку національних особливостей;

іноземне інвестування інноваційного розвитку спрямоване на підтримку розвитку переважно невиробничої сфери господарювання;

вільний доступ до джерел ресурсного потенціалу, зокрема паливно-енергетичного;

перешкоджання експорту високотехнологічної продукції на світові ринки;

недостатнє фінансування науково-дослідних робіт;

відсутність дієвого інструменту управління науково-технічним та інноваційним розвитком країн;

відсутність ефективного механізму моніторингу підтримки перспективних виробництв високотехнологічної продукції;

більшість країн СНД не мають ефективної моделі інноваційного розвитку.

У країнах СНД формування моделі залежить від реальної економічної ситуації в цих країнах. При

формуванні національних концепцій і програм інноваційного розвитку економіки в країнах СНД визначаються лише загальні цілі й завдання інноваційного розвитку, але не визначаються механізми, за допомогою яких можна досягти бажаних результатів [1].

Вибір моделей для країн СНД зумовлений ступенем економічного розвитку. Однією з основних моделей, що використовуються в цих країнах, є наздоганяюча модель інноваційного розвитку, використання якої значною мірою ускладнюється такими причинами, як: складність переходу до ринкової економіки; відсутність обґрунтованих стратегічних орієнтирів; не дієве державне управління інноваційною діяльністю країн; кризовий стан у деяких високотехнологічних галузях.

Наздоганяюча модель інноваційного розвитку використовується в Росії, Казахстані, Україні. Однак у Росії для подальшого розвитку зазначеної моделі необхідна виважена інноваційно-інвестиційна політика, яка враховує вплив кон'юнктури світового сировинного ринку.

У Казахстані до початку 1990-х рр. склалася багатуукладна технологічна структура економіки, у якій близько дві третини валового продукту відповідали третьому й нижчим технологічним укладам, одна третина – четвертому. За оцінкою експертів, за роки ринкових трансформацій у країні технологічна структура значно погіршилася. Казахстан має власну довгострокову стратегічну програму економічного розвитку "Казахстан-2030", основною метою якої виступає індустріальний розвиток країни на базі нових прогресивних технологій. Для її реалізації в 2003 р. була затверджена Стратегія індустріально-інноваційного розвитку на 2003 – 2015 рр., яка спрямована на забезпечення якісно нового рівня розвитку економіки країни. Ця стратегія передбачає розвиток промисловості з конкурентоспроможною й експортоорієнтованою продукцією, що повинен сприяти підвищенню економічної незалежності країни в умовах глобалізації [1].

Промислова політика України у сфері інноваційного розвитку повинна бути спрямована на вирішення таких завдань, як: посилення розподілу праці та розвиток спеціалізації; підвищення ефективності експортно-імпортних операцій; підвищення конкурентоспроможності економіки країни.

Інноваційний розвиток України базується на таких принципах: об'єктивності, науковості, цілісності, самостійності.

Україна має один із найбільш високорозвинених науково-технічних потенціалів у країнах СНД, які мають конкурентоспроможні технології в аерокосмічній галузі, ракетно- і суднобудуванні, виробництві нових матеріалів, біотехнології тощо, що відносяться до п'ятого технологічного укладу, а домінуючу частку у валовому продукті становлять виробництва другого і третього технологічних укладів [1].

Тому доцільним є визначення моделей інноваційного розвитку залежно від видів ринку збуту (внутрішнього та зовнішнього). До таких моделей відносяться:

1) модель інноваційного розвитку на основі використання перспективних інноваційних проектів (наздоганяюча модель);

2) модель ефективного використання інноваційного потенціалу на основі підтримки ресурсного потенціалу;

3) модель інноваційного розвитку на основі підтримки товарів народного споживання;

4) модель інноваційного розвитку на основі підтримки експортоорієнтованих високотехнологічних галузей.

Модель стратегії інноваційного розвитку на основі використання перспективних інноваційних проектів (наздоганяюча) забезпечує:

на внутрішньому ринку – підтримку високотехнологічних виробництв, орієнтованих на внутрішній ринок. Підтримка зазначених виробництв повинна здійснюватися шляхом розвитку внутрішнього попиту на їхню продукцію. Пряме інвестування з державного бюджету у високотехнологічні виробництва є незадовільним. Розвиток промисловості може піти шляхом модернізації у тому випадку, якщо розвиток цього укладу буде відбуватися шляхом перерозподілу засобів із третього й четвертого укладів. Це позбавить виробництва цих укладів можливості повноцінно завершити розвиток і сформувати реальний внутрішній попит на продукцію в рамках п'ятого укладу. У цьому випадку на розвиток високотехнологічних галузей суттєво впливає вид державного фінансування, тому що внутрішній ринок приватних покупців для них ще не створений;

на зовнішньому ринку – підтримку високотехнологічних виробництв, орієнтованих на зовнішній ринок, державою, яка сприяє розвитку цих виробництв на основі економічних заходів інвестиційних ресурсів щодо впровадження проектів, для забезпечення ринку збуту на світовому ринку. Державна інвестиційна підтримка інвестиційних проектів, які ще не знайшли ринків збуту, повинна здійснюватися у рамках промислової політики.

Використання наздоганяючої моделі буде сприяти:

досягненню стійкого розвитку країни шляхом диверсифікації галузей економіки;

виробництву конкурентоспроможних та експортоорієнтованої продукції;

досягненню продукції обробної промисловості аналогічним світовим стандартам;

розвитку сировинного сектору економіки;

стимулюванню створення наукоємних та високотехнологічних експортоорієнтованих виробництв;

інтеграції зі світовою інноваційною системою.

Модель стратегії ефективного використання інноваційного потенціалу на основі підтримки сировинних виробів забезпечує:

на внутрішньому та зовнішньому ринках – підтримку сировинних виробництв, орієнтованих на внутрішній і зовнішній ринки. Державна підтримка сировинного комплексу полягає, в першу чергу, у створенні оптимальних законодавчих умов як для функціонування сировинних виробництв, так і для їх інвестування. Державні кошти доцільно використовувати переважно на створення інфраструктури. Пряма участь держави в інвестуванні можлива за умов наявності контрактів на поставку сировинних ресурсів для виробництва продукції з гарантованим збутом. Це означає, що державна підтримка може надаватися сировинним виробництвам, які орієнтовано на зовнішній ринок.

Модель стратегії інноваційного розвитку на основі підтримки споживчих товарів на внутрішньому та зовнішньому ринках забезпечує адресну інвестиційну підтримку державою цих виробництв у рамках регіональної промислової політики, що обумовлено обмеженістю державних фінансових ресурсів.

Модель стратегії інноваційного розвитку на основі підтримки експортоорієнтованих високотехнологічних галузей забезпечує виробництво продукції виробничо-технічного призначення на основі технологій третього й четвертого укладів для внутрішнього або зовнішнього ринку. Підтримка в рамках промислової політики може здійснюватися тільки тим виробництвам, у яких є перспективи збуту продукції на внутрішньому або зовнішньому ринку.

Таким чином, найбільш ефективною є модель на основі підтримки експортоорієнтованих високотехнологічних галузей. Це зумовлюється можливістю збільшення обсягів реалізації продукції на зовнішніх ринках порівняно з продажами на внутрішньому ринку.

Отже, можна зробити такі висновки:

1. У сучасних умовах для країн ЦСЄ використання наздоганяючої моделі є доцільним стратегічним напрямком розвитку. Ефективним інструментом у реалізації країнами ЦСЄ інноваційної політики є використання моделі євроінтеграційної взаємодії, яка спрямована на розвиток євроінтеграційних процесів та сприяє формуванню дієвого науково-технічного середовища, адаптованого до західноєвропейських інноваційних систем.

2. Для країн СНД наздоганяюча модель сприяє створенню необхідних умов для науково-технічної та інноваційної діяльності, а також при визначенні перспектив інноваційного розвитку. Однак у країнах СНД спостерігається недостатньо розвинений інноваційний процес.

Перспективами подальших розробок є розробка механізму реалізації довгострокової стратегії інноваційного розвитку країн світу.

м. Харків, пл. Свободи, 5, e-mail: annenkova60@mail.ru).

Информация об авторах

Пономаренко Евгений Владимирович – канд. экон. наук, докторант Научно-исследовательского центра промышленных проблем развития НАН Украины (61022, г. Харьков, пл. Свободы, 5, e-mail: pev1981@mail.ru).

Анненкова Елена Викторовна – канд. экон. наук, ст. научн. сотрудник Научно-исследовательского центра промышленных проблем развития НАН Украины (61022, г. Харьков, пл. Свободы, 5, e-mail: annenkova60@mail.ru).

Information about the authors

Yevhen Volodymyrovych Ponomarenko – Ph.D. in Economics, doctoral candidate of the Research Centre for Industrial Development Problems of NAS of Ukraine (Svoboda Square, 5, Kharkiv, 61022, e-mail: pev1981@mail.ru).

Annenkova Olena Victorivna – Senior Researcher, PhD of the Research center of industrial development problems of NASU (Svoboda Square, 5, Kharkiv, 61022, e-mail: annenkova60@mail.ru).

Література: 1. Власкин Г. А. Промышленная политика в условиях перехода к инновационной экономике: опыт стран Центральной и Восточной Европы и СНГ / Г. А. Власкин, Е. Б. Ленчук ; Ин-т междунар. экон. и полит, исслед. РАН. – М. : Наука, 2006. – 246 с. 2. Инновационное развитие: экономика, интеллектуальные ресурсы, управление знаниями / под ред. Б. З. Мильнера. – М. : ИНФРА-М, 2010. – 624 с. 3. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004 – 2015 роки). Шляхом європейської інтеграції / авт. кол. : А. С. Гальчинський, В. М. Геєць та ін. ; Наук. ін-т стратег. дослідж. ; Ін-т економіки та прогнозування НАН України ; М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. – К. : ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с. 4. Онікієнко В. В. Інноваційна парадигма соціально-економічного розвитку України : монографія / Онікієнко В. В., Ємельяненко Л. Н., Терон І. В. ; за ред. В. В. Онікієнка. – К. : РВПС України НАН України, 2006. – 480 с. 5. Федуллова Л. І. Технологічний розвиток економіки України / Федуллова Л. І. – К. : Ін-т економіки та прогнозування, 2006. – 627 с. 6. Кузык Б. Н. Россия-2050: стратегия инновационного прорыва / Б. Н. Кузык, Ю. В. Яковец. – 2-е изд., доп. – М. : ЗАО "Издательство "Экономика", 2005. – 624 с.

References: 1. Vlaskin G. A. Promyshlennaya politika v usloviyakh perekhoda k innovatsionnoy ekonomike: opyt stran Tsentralnoy i Vostochnoy Yevropy i SNG / G. A. Vlaskin, Ye. B. Lenchuk ; In-t mezhdunar. ekon. i polit, issled. RAN. – M. : Nauka, 2006. – 246 p. 2. Innovatsionnoe razvitiye: ekonomika, intellektualnye resursy, upravlenie znaniyami / pod red. B. Z. Milnera. – M. : INFRA-M, 2010. – 624 p. 3. Stratehiya ekonomichnoho i sotsialnoho rozvytku Ukrainy (2004 – 2015 roky). Shliakhom yevropeiskoi integratsii / avt. kol. : A. S. Halchynskyy, V. M. Heiets ta in. ; Nauk. in-t strateh. doslidzh. ; In-t ekonomiky ta prohnozuvannya NAN Ukrainy ; M-vo ekonomiky ta z pytan yevrop. intehr. Ukrainy. – K. : IVTS Derzhkomstatu Ukrainy, 2004. – 416 p. 4. Onikiyenko V. V. Innovatsiina paradyhma sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy : monohrafiia / Onikiyenko V. V., Yemelyanenko L. N., Teron I. V. ; za red. V. V. Onikiyenka. – K. : RVPS Ukrainy NAN Ukrainy, 2006. – 480 p. 5. Fedulova L. I. Tekhnolohichni rozvytok ekonomiky Ukrainy / Fedulova L. I. – K. : In-t ekonomiky ta prohnozuvannya, 2006. – 627 p. 6. Kuzyk B. N. Rossiya-2050: strategiya innovatsionnogo proryva / B. N. Kuzyk, Yu. V. Yakovets. – 2-ye izd., dop. – M. : ZAO "Izdatelstvo "Ekonomika", 2005. – 624 p.

Информация про авторів

Пономаренко Євген Володимирович – канд. экон. наук, докторант Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України (61022, м. Харків, пл. Свободи, 5, e-mail: pev1981@mail.ru).

Анненкова Олена Вікторівна – канд. экон. наук, ст. науч. співробітник Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України (61022,

Рецензент

докт. экон. наук,

професор Ястремська О. М.

Стаття надійшла до ред.

03.01.2012 р.

